GROBY RZĘDOWE KAMIENNE

w pow. Płockim

(Sepultures en rangées, à l'inhumation, dans le district de Plock).

OPISAŁ

FR. TARCZYŃSKI.

(Z dwiema tablicami, XI i XII).

3) *Orszymowice.*

Orszymowice, dwie wiorsty od Góry, w powiecie Płockim, parafii Góra, leżą po lewej stronie szosy płocko-płońskiej.

Kurhan w Orszymowicach, znacznie większy od Turowskiego, mógł zawierać około 180 pręt. □. Znajduje się tuż prawie przed dworkiem. Od strony południowej, jako też północno-wschodniej, już oddawna zniszczony, a od strony zachodnio-północnej zajęty był na doły czyli parski do kartofli. Środek był jeszcze nie zniszczony. Groby były oznaczone czterema kamieniami, po rogach wystającymi.

Poszukiwania robiłem w 1885 i 1886 r., przy nader sprzyjających warunkach, podobnie jak w Turowie.

Nie podaję szczegółowego sprawozdania, aby się nie powtarzać, a ponieważ, tak sposób grzebania, jako też przedmioty tu znajdywane, zupełnie są podobne do turowskich, wspomnę więc tylko w krótkości o niektórych. Zarazem nadmieniam, że groby skrajne były niezbyt głębokie, ale z środkowych niektóre dochodziły do czterech łokci głębokości, co nadzwyczaj utrudniało pracę, zwłaszcza, że całe były przywalone kamieniami, i to tak dużymi, że trzech ludzi z wielką trudnością je wydobywało.

Zaraz w pierwszym roku, po odkopaniu jednego grobu i wyjęciu czaszki, mocno już podległej rozkładowi, spostrzegłem pieniążek, zapewne z jamy ustnej uroniony. Jest to denarek srebrny Kazimierza I-go (Stronczyński Tab. IV, typ. 25, lit. C; niniejszego sprawozdania Tab. XI, nr. 1).

Wiadomo nam, że ludy starożytne, a mianowicie Słowianie, mieli zwyczaj kładzenia monety w usta nieboszczykowi. Z tego więc wnioskować można, że kurhan ten pochodzi, jeżeli nie z końca X, to z pierwszej połowy XI wieku. Nadto znalazłem przy tym samym szkielecie okucie od pasa skórzanego, bronzowe, z trzonem żelaznym, długim na 60 cent., a w końcu dolnym kółko, mogące służyć do przyczepienia jakiego przedmiotu lub węzełka; zachowała się też i część skóry (Tab. XI, nr. 2).

Zasługuje też na wzmiankę dziewięć zausznic bronzowych haczykowatych, przy jednej, lewej stronie czaszki tylko znalezionych. Kości i czaszka zupełnie utlenione; zachowała się tylko część szczęki dolnej, pod którą były bronzy, i ta nas przekonywa, że należała do osoby bardzo jeszcze młodej, albowiem ząb trzonowy był jeszcze nie wyrznięty, i dopiero po wyschnięciu kości, blaszka kostna, pokrywająca ów ząb, odleciała; ta część kości razem z zausznicami, naszyta na tablicy ściennej, rysunek zaś znajduje się na Tab. XII, nr. 1 i 2.

Pominąć także nie mogę dwu zausznic haczykowatych, plecionych bardzo misternie z drutu srebrnego, a znalezionych z obydwu stron czaszki (Tab. XII, nr. 3).

Znalazłem też pierścień męski, srebrny, dęty, upiększony ornamentacyą, wraz ze stawem palca, reszta bowiem kości zupełnie zniszczała (Tab. XII, nr. 4 i 5), oraz drugi, także srebrny, grubo pleciony (Tab. XI, nr. 3). Wspomnieć też wypada o dwu zausznicach dętych, ładnie ornamentowanych (Tab. XI, nr. 4), oraz o zwyczajnych haczykowatych (Tab. XI, nr. 5 i 6 i Tab. XII, nr. 6).

Znalazłem też 1 nożyk ze skówką kościaną i osełką mocno wyrobioną (Tab. XI, nr. 7 i 8) i z krzesiwem (Tab. XI, nr. 9); dwa nożyki większe (Tab. XII, nr. 7 i 8); kółko żelazne (Tab. XII, nr. 9); dwa paciorki, jeden bursztynowy, drugi zaś szklany (Tab. XII, nr. 10 i 11); okucie bronzowe (Tab. XII, nr. 12); podobieństwo strzałki, a raczej maleńkiego nożyka (Tab. XII, nr. 13) i kilka ułamków żelaznych, wygiętych wężykowato, jak wyobraża rysunek na Tab. XII, nr. 14.

Naczynia zupełnie innej formy, aniżeli w kurhanie Turowskim, upiększone liniami falistemi, bańkowate, mają wielkie podobieństwo do baryłek sera owczego, o czem można się przekonać z rysunku na Tab. XI, nr. 10, 11 i 12.

Czaszki są przeważnie długie. W kurhanie Orszymowickim znajdywałem więcej żeńskich, aniżeli męskich szkieletów. Z porównania przedmiotów, znalezionych tak w Orszymowicach jako i w Turowie, przychodzę do wniosku, że kurhan Turowski jest znacznie starszy.

Wyszczególnienie przedmiotów znalezionych.

Denarek Kazimierza I-go	1
Okucie od pasa bronzowe	1
Włóczni żelaznych.	3
Czekanów żel.	2
Obręczy żel. od kubełeczków	3
Krzesiw żel.	2

Nożyków żel.	14
Okucie żel. od kosztura	1
Osełek z dziurkami	3
Zausznic bronzowych.	10
„ srebrnych masyw.	24
„ „ dętych	2
„ „ plecionych	2
Pierścień srebrny dęty	1
„ „ pleciony	1
Paciorków różnych	3
Naczyń glinianych.	5
Razem przedm.	78

Główniejsze wymiary czaszek ze wspomnianych cmentarzysk

(dokonane przez Leona Rutkowskiego).

№	Wieś	Obwód czaszki	Długość szkieletu	Długość czaszki	Szerokość czaszki	Wskaźnik czaszki	Najmniejszy wymiar czoła	Wskaźnik czoła	Szerokość potylicy	Wskaźnik potylicy	Uwagi
1	Turowo . .	53,0	—	20,5	13,3	64,87	—	—	11,0	53,7	Czaszka trepanowana (Dudrewicz).
2	„ . .	51,3	175,0	18,4	13,6	73,91	9,9	53,8	10,7	58,2	
3	„ . .	53,5	—	20,0	13,6	68,00	—	—	11,5	51,5	
4	„ . .	52,0	—	18,2	13,2	72,53	—	—	11,0	60,4	
5	„ . .	—	—	18,2	12,8	70,33	—	—	—	—	Zraniona z otworem w kości czołowej i ciemieniowych.
6	„ . .	53,5	184,0	19,5	13,1	67,18	10,2	52,3	10,8	55,4	
7	„ . .	54,5	195,5	20,0	14,7	73,50	10,0	50,0	—	—	
8	„ . .	48,0	—	17,5	12,2	69,71	8,6	49,1	10,2	58,3	
9	Rogowo . .	50,5	130,0	18,4	13,6	73,91	9,6	52,2	10,8	58,7	
10	Orszymowice	53,3	—	19,2	14,0	72,92	10,0	52,1	10,7	55,7	
11	„	51,5	—	18,5	13,8	74,56	9,6	51,9	10,4	56,2	
12	Turowo . .	52,0	173.0	18,6	14,1	75,27	9,2	49,5	11,1	59,7	Zraniona w kość ciemieniową lewą.

Wszystkie więc badane czaszki należą do długogłowych o wązkich czołach i wązkich potylicach*), szkielety zaś wskazują to, że lud, który chował swych zmarłych na cmentarzyskach rzędowych należał do bardzo wysokich, gdyż średni wzrost odkopanych i wymierzonych kości wyniósł 176.35 ctm.

*) Oprócz wyżej wymienionych, w ostatnich dniach p. Fr. Tarczyński odkopał 5 grobów z dobrze zachowanymi szkieletami, mającymi długości I) 183 ctm. II) 185, III) 165, IV) 190, V) 183 ctm. Czaszki pozostały w Turowie i dotychczas nie miałem sposobności ich wymierzyć. *L. Rutkowski.*

T. 25
1
2.
3.
4
5
6
7.
8
9
10.
11.
12.
Rys. Fr. Tarczyński.
ORSZYMOWICE.

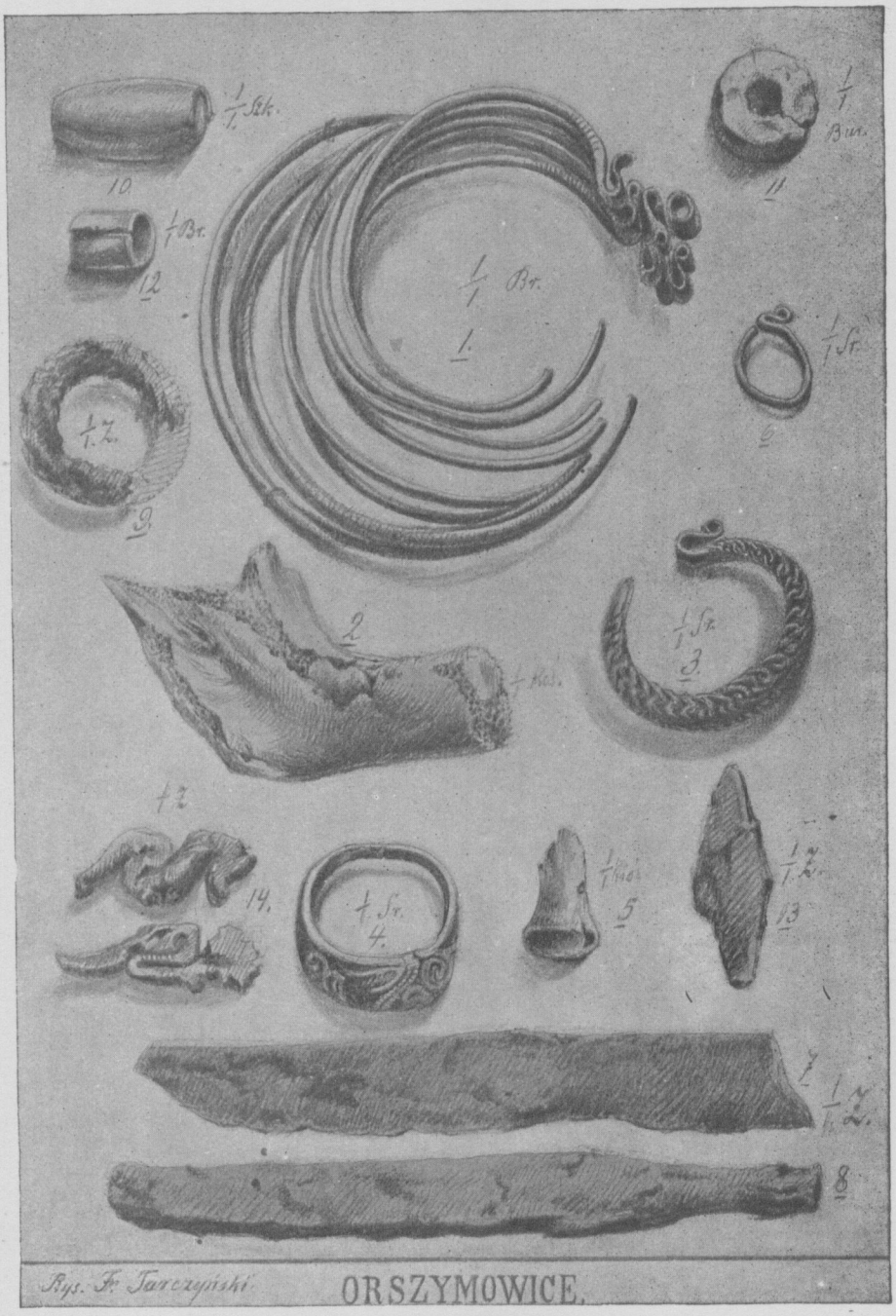
1/1 Br.
1.
1/1 Sz.
10
1/1 Br.
12
1/1 Bur.
11
1/1 Sr.
6
1/1 Z.
9
2
1/1 Sr.
3
1/1 Z.
14.
1/1 Sr.
4.
1/1 Kół
5
1/1 Z.
13
7
1/1 Z.
8
Rys. Fr. Tarczyński.
ORSZYMOWICE.